

Vanha Viena muistelee (5)

Sarjamme 'Vanha Viena muistelee' jatkuu. Vuorosa on tollonjokelainen Issakan Huotin Santeri, iältään kohta 83 vuotta. Hänen elämänvaiheensa ovat monelle Karjalan Heimon lukijalle tutut; niistä kerroimme muutamia vuosia sitten kolmiosaisessa kertomuksessa 'Erään vienalaispojan elämänvaellus'.

Tällä kertaa Issakan Huotin Santeri eli Aleks Kujala muistelee sodanaikaista lomamatkaansa Vienan-Karjalaan ja sitä, miten hän hommasi vanhan äitinsä, runonlaulaja Anni Denisovin sodan runtelemalta Tollonjoelta luokseen Helsingin Pasilaan.

Elettiin jatkosodan aikoja. Aleks Kujala, Suomen taistelelevan armeijan sotilas seiso i eräänä aamuna vartiossa lähellä Rajajokea Sormenkärjeksi sanotussa metsäniemkkeessä. Vartiopaikalle saapui komppanianpäällikkö, tohmajärveläinen luutnantti, kädessään kirje ja sanoi: "Kuulehan, kun sait kirjeen. Se on tuolta niin oudolta seudulta kuin Vuokkiniemeltä." Aleks arvasi heti, keneltä kirje oli. Sen olivat lähettäneet hänen äitinsä ja veljensä Tollonjoelta. Aleks selosti asian ja luki koko kirjeen ääneen luutnantille, joka sen kuultuaan sanoi: "Nyt kun tulet vartiosta tuonne korsuille, niin pääset heti lomalle sinne Vuokkiniemeen."

Kun vartiovuoro sitten päättyi, Aleks peseytyi sen verran kuin kenttäoloissa mahdollista oli, vaihtoi uudet vaatteet, sai litteran — asetta ei kuitenkaan lomalaiselle annettu — ja niin alkoi pitkä matka Kannakselta Vienan-Karjalaan. Ensin autossa Vaalimaan asemalle ja siitä junassa kohti pohjoista, Ristijärvelle asti.

Lähellä kirkonkylää olevalla suurella sotilasmajoitusalueella Aleks sai odotella päivän, pari jatkokuljetusta. Väkeä kulki edestakaisin. Paljon oli pohjoiseen matkustavia sotilaita, jotka eivät oikein jaksaneet käsittää Aleksin matkan suuntaa. He itse kun olivat palaamassa lomalta rintamalle, Aleks, lomalainen matkusti samaan suuntaan.

Kuorma-autossa Aleks pääsi Ristijärvelt eteenpäin. Auton päämäärä ei kuitenkaan ollut Vuokkiniemi, vaan Uhtua, joten kyydistä oli jäätävä pois Vuonnisessa. Siinä Aleks siten yksinäisenä pohti, miten oikein pääsisi jatkamaan kohti Vuokkiniemettä. Tätä hän tiedusteli vastaan tulleelta lotalta ja saikin ilokseen kuulla, että postia kuljettava auto oli tunnin kuluttua lähdössä Vuokkiniemeen. Siinä kyllä yksi mies pääsisi.

"No, sitten lähdettiin. Se oli henkilöauto, joka lastattiin niin täyteen pusseja, kasseja ja postipaketteja, että minä hautauduin melkein kokonaan niiden sekaan", muistelee Aleks lähdtöä Vuonnisesta. Muita matkustajia kuljettajan, äskeisen lotan ja Aleksin lisäksi autossa ei ollut eikä toki olisi mahtunutkaan.

Vuonnisesta auto porhalsi Ylä-Kuittijärven selkien poikki aurattua talvitietä Pirttilahden kautta Vuokkiniemeen. Perillä Aleks kysyi aluepäälliköltä, mahtoiko talvitie kulkea vielä entistä reittiä Tollonjoelle, mutta sai kuulla, ettei yksinäisen, aseettoman miehen olisi viisasta lähteä hämärissä tuolle taipaleelle vihollispartioiden takia. Paras jättää asia seuraavaan aamuun.

Aleks jäi siis Vuokkiniemeen, kuljeskeli ja katseli tuttuja maisemia. Useissa taloissa oli siviiliasukkaat, sen hän oli so-

tilasviranomaisilta kuullut, ja niinpä hän päätti poiketa pokossalla olevaan Prouhhoraiseen, taloon, joka näöltään oli tuttu jo lapsuuden ajoilta, neljännesvuosisadan takaa.

Rohkeasti hän astui sisään ja sanoi terveisiä Suomesta. Talonväki innostui, jotta kuka sie olet. Pian selvisi, että tuttuja oltiin puol in ja toisin. Talon isäntä näet oli Aleksin hyvä koulukaveri Onton Huotin Anttoni Tollontermältä.

Sii t äkö s riemu syntyi! Sanaa erikoisesta vieraasta levitetiin ympäri kylää ja kohti pirtti oli täynnään ukkoa ja akkaa, joukossa jopa Aleksin tiätinkäkin Issakan Riijon naini, joka odottamattomasta tapaamisesta liikuttuneena heittäytyi Aleksin kaulaan ja iänellä itkien toivotti tämän tervetulleeksi.

Aleks kysyi taas talvitietä Tollonjoelle, mutta isäntä sanoi päättäväisesti: "Nyt et lähe ni mihkänä. Olet tässä yön ja aamulla kun haetaan hevosella heiniä Tollonjoelta, pääset sillä kyydillä perille asti."

Näin sitten tehtiinkin. Anttonin emäntä, Tepin sukua Riinuajarvestä, lähti aamuvarhain matkaan. Perillä Tollonjoella kävi kuitenkin ilmi, että Aleksin omaiset eivät Nekkalassa enää olleetkaan. Melkein kaikki talot olivat palaneet, joten asukkaiden oli ollut etsittävä sijaa muualta. He olivat siirtyneet Tollontermälle vävynsä taloon, josta muu väki oli lähtenyt taistelujen lähetessä venäläisten mukana. Täällä Aleks vihdoin viimein tapasi vanhan äitinsä, jota ei ollut nähnyt siten vuoden 1920. Kyllä siinä riitti pakisemista ja kyselemistä moneksi päiväksi!

Loman lähetessä loppuaan Aleksin oli palattava Kannakselle, mutta sitä ennen oli jo sovittu, että äiti muuttaa hänen luokseen Suomeen. Niinpä Aleks oli jo pannut paperit vetämään muutto- ja oleskeluluvan saamista varten.

Tollonjoelta äiti lähti kyytimään poikaansa pokossalle hevosella. Sieltä Aleks pääsi jonkin aikaa odotettuaan sotilassauton mukana Vuonniseen ja edelleen Uhtualta saapuneen ruumisauton lavalla Ristijärvelle. Kolkkoa oli istua talvisessa viimassa ruumisarkun kulmalla, mutta valinnanvaraa ei noina aikoina ollut.

Aleks Kujala eli Issakan Huotin Santeri (valokuva 1960-luvulta).

Tollonjoen runontaitaja kiinnosti muitakin kuin perinteentutkijoita: tässä Anni Denisov kuvanveistäjä Nina Sailon mallina.

Juna toi Aleksin aikoinaan Kannakselle. Siellä häntä odotti yllätys. Vanhempia ikäluokkia, joihin hänkin kuului, oli ryhdytty kotiuttamaan. Aleksin käskettiin kiireesti matkustaa Helsinkiin, missä varusteet oli määrä luovuttaa. Sinne hän lähti ja ehti perille viime tipassa.

Kotona Pasilassa Aleksia odotti vielä suurempi yllätys. Paperisota oli selvinnyt odotettua nopeammin ja Anni Denisov oli jo saapunut Tollonjoelta poikansa kotiin. Siinä sitten riitti ihmettelemistä, miten hän, vanha ihminen, ikänsä Karjalassa elänyt, oli yksin uskaltanut lähteä pitkälle, vaivalloiselle matkalle. ”Hyvät ihmiset olivat auttaneet ja hoivanneet”, arvelee Aleks, ”ja neuvoneet jäämään junasta Pasilassa.”

Hyvä onni jatkui, sillä ensimmäinen ihminen, jonka puoleen vanhus asemalla kääntyi, sattui olemaan samasta talosta kuin Aleksikin. Tämä naapurin rouva oli kehoittanut vierasta odottamaan siksi, kunnes hänen työvuoronsa päättyy ja sitten saattanut hänet perille asti.

Pasilasta Aleksin joukko muutti jonkin ajan kuluttua Lapinlahdenkadulle, mistä perheen päämies sai talonmiehen paikan. Siinä sitten elettiin, mutta ei Anni tuntunut oikein suuren kaupungin hälinässä viihtyvän. Kalastamaankaan kun ei päässyt.

Alekski sai tietää erältä vienankarjalaiselta, Suopassalmelta kotoisin olleelta Jemolan Matilta, että Otalammilla on karjalaisperhe, joka varmaan ottaisi hänen äitinsä kesänviettoon luokseen. Näin sitten sovittiin. Otalammilla Anni Denisov oma-aloitteisesti tutustui läheisen Tuohilammin kartanon omistajaan, agronomi Cederbergiin, oli siellä kohta kuin omaa

väkeä, kalasteli kartanon alueella olevasta lammesta ja vietti siitä pitäen kaikki kesät maaseudun rauhassa. Talvet hän asui kaupungissa.

Kerran sitten radiota kuunnellessaan, kevättalvella 1952, Anni kuuli, että Domna Huovinen Kuivajärveltä oli Helsingissä. Siitäpä vanhus innostui. ”Kun minä tulin kotiin”, kertoo Alekski, ”niin ai, ai kun se oli kovassa touhussa. Millä ihmeellä siihen Domnaan nyt suaha yhteys, kun se on miun serkkuin, päivitteli Anni. Siihen pitäy suaha yhteys millä vuan!”

Alekski ryhtyi asiaa järjestelemään, soitti muutamia puheluja, löysi oikean ihmisen, selosti asiansa ja kehoitti kysymään Domnalta, muistaako tämä vielä Hotein Annin.

No, hyvin Domna lapsuudenaikaisen leikkiverinsa ja serkkunsa muisti.

”Sitten oli aivan heti lähdeävä Domnaa tapaamaan hänen majapaikkaansa”, kertoo Alekski. Niin serkukset tapasivat toisensa ties kuinka monen kymmenen vuoden eron jälkeen. Päivä kului kuin siivillä. Domna puolestaan oli Annin vieraana Lapinlahdenkadulla monta monituista päivää vanhoja asioita muistelemassa. ”Kyllä niillä oli keskenään hauskaa, voi hyvänen aika kun niillä oli hauskaa”, muistelee Alekski.

Nyt Helsingin herroille valkeni, että aivan pääkaupungin sydämessä eleli Vienan runolintu, Anni Denisov Tollonjoelta. Tästä alkoi ”se runonkokoajien paraati”, naurahtaa Alekski! Haastattelijoita kävi aivan yhtenä virtana. Siinä oli Ala-Könni, Väisänen, Simonsuuri, Lahelman rouva.. ketä kaikkia olikin. Suurin urakka oli se, kun äiti kävi laulamassa sinne arkistoon nauhalle! — SV